

Вадим Олександрович Човган,
аспірант
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
м. Харків

УДК 343.8

СПЕЦИФІЧНІ ПРАВА ЗАСУДЖЕНИХ ТА ЇХ ОBOB'ЯЗКИ ЯК ФОРМИ ПРАВОOБМЕЖЕНЬ

У статті аналізуються такі форми обмежень прав засуджених, як обов'язок та специфічне суб'єктивне право. Наведено приклади, як ці форми обмежень можуть відобразитись у законодавстві. Показано, що обов'язок завжди є обмеженням прав засуджених. Розглянуто випадки, в яких специфічне суб'єктивне право може бути формою обмеження права засудженого.

Ключові слова: обмеження прав засуджених, правообмеження, засуджені, пенітенціарна служба, виконання покарань, кримінально-виконавча система, права засуджених.

Розуміння правової природи обмежень прав засуджених неможливе без дослідження їх форм. Останні є явищем багатоаспектним, тож з огляду на нечисленність наукових досліджень на цю тему через призму кримінально-виконавчого права, в якому специфіка правообмежень продиктована їх специфічною правовою природою (вони одночасно є змістом покарання згідно зі ст. 50 Кримінального кодексу України), їх вивчення видається досить перспективним. Оскільки кількість цих форм є значною, у статті ми розглянемо найбільш цікаві й складні з наукової точки зору.

Проблема безпосередньо пов'язана з правозастосовною й нормотворчою практикою, з науковим завданням належного вивчення шляхів забезпечення і гарантування прав людини після засудження вироком суду, а також їх законодавчої охорони від необґрунтованих та недоцільних урізань, обмежень, обтяжень і т. ін. Категорії «обмеження прав», «обмеження» часто використовуються у загальних міжнародних стандартах з прав людини (Європейська конвенція про захист прав та основоположних свобод), і тих, що стосуються специфіки прав засуджених, наприклад, у Європейських в'язничних правилах. Крім того, ці категорії використовуються й у Конституції України, Кримінально-виконавчому кодексі України (КВК України), інших актах кримінально-виконавчого законодавства. Також їх часто можна зустріти

й у доктрині з питань виконання покарань, щоправда, здебільшого як «правообмеження» і без пояснення того, що ж треба розуміти під цим поняттям. Установлення форм обмежень прав засуджених, на нашу думку, є необхідним з огляду на наявність у зазначених актах національного та міжнародного законодавства вимог до них. Утілення останніх є досить складним, якщо не недосяжним, завданням без розуміння того як, власне, та у яких формах обмеження проявляють себе у законодавстві. Тобто для того, щоб вимоги, що ставляться цими актами, наприклад, доцільності, необхідності в демократичному суспільстві, мінімальності тощо, були дотримані, потрібно знати, на що саме вони поширюються.

Дотепер у кримінально-виконавчому праві, на жаль, не лише немає одностайності щодо вказаної проблеми, а й навіть розрізнених наукових досліджень. Ця проблема переважно розглядалася у межах конституційного права і побіжно аналізувалася у загальній теорії права. Авторами окремих праць, які допомогли нам у формуванні умовиводів, є Я. А. Колінко, В. Г. Красовська, О. В. Осинська, І. М. Панкевич, П. М. Рабінович, М. М. Султигов, О. І. Тиунов та деякі ін. Утім, невирішеним залишається питання правової природи обмеження прав засуджених осіб взагалі. Воно лише опосередковано згадувалося і аналізувалося радянськими вченими (О. О. Беляєв, Й. С. Ной, В. І. Селіверстов, М. О. Стручков).

Метою цієї статті тому є обґрунтування висновків щодо специфічних прав та обов'язків як форм обмеження права шляхом аналізу таких прав та обов'язків засуджених.

Для засуджених, які позбавлені волі, встановлено чимало специфічних обов'язків. Їх специфічність може полягати у тому, що вони взагалі не передбачені для вільних громадян, адже є атрибутивними до процесу виконання-відбування покарання (виконувати роботи з благоустрою колонії (ч. 3 ст. 107 КВК України)).

Ще Г. Гегель писав, що обов'язок є обмеженням [1, с. 202]. Однак місце обов'язку в системі засобів правового регулювання до сьогодні дещо заплутане. Його розглядають і як правове обмеження, і як правову заборону, і одночасно як стимулюючий чинник.

Правильною видається точка зору, відповідно до якої юридичний обов'язок за своєю сутністю є правовим обмеженням зобов'язаної сторони [2, с. 50]. О. О. Беляєв писав, що саме в обов'язках суб'єкта кримінально-виконавчих відносин слід шукати прояв кари в покаранні у виді позбавлення волі [3, с. 72].

Відомо, що обов'язком є міра необхідної поведінки. Обов'язок може бути як активним (особа, на яку він покладається, зобов'язана вчинити активні дії, зробити те, що ним приписано), так і пасивним (особа, на яку він покладається, повинна утриматись від вчинення певних дій).

По суті, як активні, так і пасивні обов'язки є заборонами, а заборони завжди є обмеженнями [4, с. 569–571]. Прикладом може послужити ч. 1 ст. 9

КВК України, де вказано, що засуджені зобов'язані з'являтися за викликом адміністрації органів і установ виконання покарань. З цієї норми випливає, що їм забороняється не з'являтися за таким викликом.

Що ж до активного обов'язку, то він свідчить про необхідність вчинення активних дій, тим самим забороняючи не вчиняти їх. Наприклад, у відповідності до п. 29 Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань засуджені зобов'язані утримувати в чистоті жилі й службові приміщення, робочі місця, за встановленим зразком заправляти ліжка.

Існують і обов'язки засуджених, зміст яких містить у собі елементи як активного, так і пасивного обов'язку. Серед них можна вважати обов'язок ввічливо ставитися до персоналу, інших осіб, які відвідують установи виконання покарань, а також до інших засуджених (ч. 1 ст. 9 КВК України), що включає як необхідність не вчиняти дій, що свідчитимуть про неввічливість, так і вчиняти дії, які є ввічливими, як-то вітатись і т. ін., обов'язок дотримуватися норм, котрі визначають порядок і умови відбування покарання, розпорядок дня колонії, правомірних взаємовідносин з іншими засудженими, персоналом колонії та іншими особами, тощо.

На користь того, що будь-який юридичний обов'язок містить заборону як різновид правового обмеження, свідчить і те, що за його недотримання передбачена можливість застосування санкцій. Як пишуть М. І. Матузов та Б. М. Семенко, суть юридичного обов'язку полягає у вимозі необхідної, потрібної, належної, корисної, доцільної з точки зору держави, влади, закону поведінки суб'єкта. Ця поведінка обов'язкова, беззаперечна і забезпечується у разі «непослуху» заходами державного примусу [5, с. 68]. Застосування санкцій стає можливим тільки при порушенні заборони. Санкції являють собою вказівку на заходи державного примусу, які застосовуються у разі порушення правової заборони [6, с. 115]. Це відображає діалектичну єдність санкцій та заборон.

Закріплення у законодавстві обов'язку звужує зміст і обсяг існуючих прав і свобод, бо він у будь-якому разі зменшує міру можливої поведінки, тобто обмежує суб'єктивні права. Встановлення обов'язку неминуче зачіпає правомочності особи. Хоча не всі науковці поділяють думку, що обов'язок неминуче є правовим обмеженням, вказуючи на те, що в деяких обов'язках засудженого обмежуються права громадян, і цим самим допускають існування обов'язків – неправових обмежень [7, с. 36].

Що стосується можливості визнання обмеженнями так званих спеціальних або специфічних прав, на перший погляд, взагалі складно погодитись із тим, що закріплення суб'єктивного права можна вважати обмеженням права. У доктрині існують прямо протилежні позиції стосовно цього питання, однак, на мою думку, поки що на нього жоден із дослідників не дав відповіді, яку можна було б прийняти за базову. Всі наявні теорії мають уривчастий характер, у них не простежується чітке розуміння правової природи спеціальних прав, а саме, у контексті можливості визнання їх правовими обмеженнями.

Не в останню чергу такий стан справ пов'язаний із тим, що не існує навіть єдиного розуміння змісту цих прав. Одні вважають, що це нові права, які розповсюджуються лише на засуджених [8, с. 174], інші вважають, що це права, що не входять у загальний правовий статус громадян [9, с. 22], або ж їх називають такими тому, що їм немає «прямого прототипу чи аналога у суспільних відносинах, котрі зазвичай урегульовані правом» [7, с. 84]. Однак, як вказує В. І. Селіверстов, при всьому різноманітті визначень суть специфічних прав не змінюється, адже вони тлумачаться як сукупність усіх прав, які виникають або суттєво видозмінені у зв'язку з фактом відбування покарання [10, с. 83 – 84].

Стосовно ж можливості визнання таких прав формою вираження правових обмежень є твердження, що спеціальні права не можуть виражати кару (як сукупність правових обмежень), оскільки вони надають засудженим різні блага. Тобто, що їх не можна розглядати як правове обмеження. Відома також думка, що є такі спеціальні права, які не можна вважати правовими обмеженнями, оскільки вони є гарантіями забезпечення життєдіяльності особи і досягнення цілей покарання (одержання гарантованого харчування, житла, індивідуального спального місця, форменого одягу, комунально-побутових послуг тощо). Що ж до іншої категорії цих прав (побачення з родичами чи іншими особами, одержання посилок і передач, бандеролей тощо), то вони, даючи засудженим певні блага, разом з тим виступають як регулятори кари, бо виражають ступінь обмеження елементів особистої свободи громадянина, який відбуває кримінальне покарання [11, с. 96].

Інша протилежність наукових підходів до правової природи спеціального суб'єктивного права і, відповідно, до можливості визнання їх формою правового обмеження обумовлена розходженням поглядів на відмінність розуміння спеціальних прав залежно від їх співвідношення із загальним правовим статусом. Мається на увазі питання про можливість розглядати спеціальні права як «залишкові», тобто як якісно однорідні із певним конкретним правом, що належить вільному громадянину. Однак вони мають відмінність, яка полягає в тому, що ці права мають звужений зміст та обсяг відносно прав, які входять до загального правового статусу. Вони розглядаються ніби як зменшена копія останніх.

Як приклад, у літературі наводиться право сімейної пари на вибір місця проживання. Однією із його правомочностей є право на сумісне проживання і спілкування подружжя, яке при засудженні до позбавлення волі обмежується, а як його залишок засудженим гарантується надання побачень [7, с. 81]. Спеціальне право розглядається як залишок загального суб'єктивного права і іншими авторами [12, с. 196]. Але О. Є. Наташев вважав, що право на побачення не може бути залишком прав громадян, оскільки такі права нормативно не закріплені [7, с. 80]. По суті, так само говорять про неоднорідність вказаних прав із правами, що входять до загальногромадянського правового статусу, ті, хто вказує, що специфічним правам немає аналога у загальному правовому статусі [13, с. 111].

Підтримуючи першу із цих двох позицій і бачачи раціональні мотиви у другій, приведемо певні аргументи на її користь. Обмеження права може означати звуження його змісту, у тому числі, шляхом вилучення певної правомочності. Таким чином, у результаті обмеження залишається, так би мовити, «надрізане» право. Виходячи з цього, відомий зміст суб'єктивного права може суттєво змінюватись до «невпізнанності», однак це не виключає його походження від того чи іншого права у його первісному вигляді. Тут нас може ввести в оману зміна порядку реалізації прав, адже часто для засуджених він може суттєво змінитися, з огляду на перебування в умовах ізоляції, проте це ще не означає відсутність їх походження від прав вільних громадян.

Це приводить нас до певного практичного висновку, що у разі якщо певне специфічне право замінює інше специфічне право засуджених в наслідок змін законодавства і воно є меншим за обсягом, то воно може вважатися формою встановлення обмеження. У разі закріплення нового специфічного права, яке раніше не існувало або існувало у меншому обсязі, воно також повинно визнаватися обмеженням. Хоча тоді розширюється міра дозволеної поведінки засудженого, але вона все одно залишається меншою, ніж у вільних громадян. Тому щодо цього висновок може здатися дещо суперечливим: обмеження у такому разі має місце, але воно розширює попередні права засудженого, щоправда, все ж залишаючи його звуженим порівняно з правом інших громадян.

Варте уваги й те, в яких формах може закріплюватися «залишкове право». На нашу думку, ці форми такі:

1) безпосередньо, виходячи із одного лише закріплення окремого суб'єктивного права. Приміром, з аналізу права засуджених на вільний час (ст. 129 КВК України) при такому типі закріплення спеціального права можна вивести правове обмеження, виходячи зі співставлення цього права із його прототипом у вільних осіб. Зрозуміло, що зміст права на відпочинок в умовах позбавлення волі суттєво відрізняється через його спеціальне регламентування, яке полягає в тому, що можливість вибору періоду цього вільного часу обумовлена внутрішнім розпорядком. Крім того, діяльність, яка може виконуватися у вільний час, обмежена забороненими КВК України видами діяльності (ч. 2 ст. 129 КВК України), а також часом, впродовж якого вона може виконуватися (не менш як 2 години на добу – за ч. 3 ст. 129 КВК України). Іншим прикладом, суттєвої зміни обсягу права, а не його змісту, є право осіб, позбавлених волі, на витрачання певної суми грошей на продукти харчування і предмети першої потреби (ч. 1 ст. 139, ч. 2 ст. 140, ч. 5 ст. 151 КВК України);

2) як залишкове суб'єктивне право, але пов'язане з існуючою заборонаю вчинення певних дій. Наприклад, право вести телефонні розмови з особами, що знаходяться за межами колоній (ч. 1 ст. 107 КВК України), обумовлено та пов'язано одночасно із заборонаю використання з цією метою мобільних телефонів.

Гадаємо, що спеціальні права хоча і є мірою можливої поведінки, все ж зменшують цю міру порівняно з правами, які вони «замінюють». Це поясню-

ється тим, що ці права одночасно містять у собі заборону. Щоправда, якщо дивитись із цієї позиції, то кожне суб'єктивне право містить заборону, адже має свої межі, а вихід за ці межі заборонений. Однак заборони, що містяться у спеціальних суб'єктивних правах, на відміну від заборон, іманентно притаманних кожному суб'єктивному праву (які визначаються, виходячи із меж суб'єктивного права), мають обмежувальний характер, що пов'язано із порівняно більшим обсягом забороненого. Це призводить до зменшення дозволеного. Цим, до всього іншого, можна обґрунтувати визнання залишкового права правовим обмеженням;

3) не знаходячи свого безпосереднього відображення. Спеціальне право у цьому разі виводиться із обмеження, його зміст встановлюється за формулою: зміст та обсяг суб'єктивного права, яке входить до загального правового статусу громадян мінус зміст та обсяг правового обмеження. Якщо, наприклад, згідно з п. 4 ст. 107 КВК України засудженим до позбавлення волі забороняється грати в настільні ігри з метою отримання матеріальної чи іншої вигоди, це означає, що засудженим дозволяється грати в настільні ігри з іншою, ніж отримання матеріальної та іншої вигоди, метою. Цей підхід можливий лише при визнанні застосування при регулюванні цього типу відносин загальнодозволеного типу правового регулювання, згідно з яким «дозволено все, що не заборонено». Разом з тим із вказаною нормою КВК України треба співвідносити правило п. 76 Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань – засудженим може бути дозволено користуватися шахами, шашками, нардами, доміно у вільний від роботи час. Адже існування такого «застереження» означатиме повну заборону грати в настільні ігри незалежно від того, чи спрямовано це на отримання матеріальної вигоди у невольний від роботи час.

Таким чином, залежно від походження залишкового права можливим є, як видається, розуміння залишкових прав одночасно як результату правового обмеження (третій варіант) та як форми правового обмеження (перший та другий варіант).

Отже, наявність залишкового характеру у спеціального права свідчатиме про те, що має місце правове обмеження. Такий тип спеціального права може розглядатись як форма правового обмеження, за винятком хіба що такого спеціального залишкового права, яке виводиться з обмеження. Останнє, описане у третьому варіанті право, не може розглядатись як форма правового обмеження у зв'язку з тим, що воно не відповідає визначенню форми як такої [14, с. 220]. Якщо ж ми визнаємо дію при регулюванні правових відносин спеціальнодозволеного (заборонного) типу правового регулювання, тобто «дозволено все, що прямо зазначено у законі», слід буде визнати й те, що спеціальні залишкові суб'єктивні права не є правовим обмеженням. Адже у такому випадку, позбавлення засуджених цих прав означало б позбавлення і можливостей, які під ними розумілись, на відміну від загальнодозволеного типу регулювання, при якому вилучення спеціального залишкового права означатиме тільки розши-

рення міри можливої поведінки у розмірах, доступних для вільних громадян із тими лише обмеженнями, які існують об'єктивно у зв'язку з поміщенням в установу виконання покарань.

Від того, яку позицію зайняти, а саме: чи є специфічні права залишками загальногромадянських, чи вони є окремими, не похідними від загальногромадянських, правами й буде залежати можливість визнання суб'єктивного права формою правового обмеження. Однак видається, що відповідь на це запитання у жодному разі не може розглядатись як взаємовиключна. Тобто неможливим є визначення всіх специфічних прав як похідних чи непохідних. На мою думку, варто виділяти два типи специфічних прав: залишкові та додаткові.

Розуміння залишкових прав описане вище, стосовно ж додаткових прав необхідно зважати на наступне. Засуджені мають низку суб'єктивних прав, якими не володіють вільні громадяни. Їхній зміст докорінно відрізняється від прав вільних громадян, через що вони не притаманні останнім. До таких прав можна віднести, наприклад, користування послугами, що надаються у місцях позбавлення волі, в тому числі додатковими, оплачуваними; брати участь у роботі самодіяльних організацій та гуртків соціально корисної спрямованості (ч. 1 ст. 107 КВК України). Вони надаються «взамін» неможливості реалізації схожих прав, якими користуються вільні громадяни, й існують для того, щоб «частково компенсувати правообмеження» засуджених [15, с. 38]. Вони не звужують зміст і обсяг прав, що входять до загального правового статусу, адже їхній зміст принципово відрізняється від змісту прав загальногромадянських. Навпаки, їх скасування призвело б до обмеження прав засуджених, саме тому ці права повинні сприйматись як такі, що розширюють існуючу міру можливої поведінки, а тому, безперечно, не можуть розглядатись як правові обмеження. У вільних громадян немає таких прав, та вони їм і не потрібні, їх необхідність детермінована умовами відбування покарання у закритому середовищі, а також неможливістю фактичної реалізації тих прав, які де-юре за ними залишаються.

Те ж право на забезпечення індивідуальним спальним місцем, забезпечення спеціальним одягом за сезоном не доступні для вільних громадян. Разом із цим ці права мають свою специфіку, адже вони завжди пов'язані із заборонами, наприклад, право на забезпечення індивідуальним спальним місцем пов'язане із заборобою змінювати індивідуальне спальне місце, вільно обирати його. Право на забезпечення одягом за сезоном поєднується з позбавленням можливості носіння цивільного одягу (за винятком окремих категорій засуджених до позбавлення волі на певний строк, та засуджених до арешту).

Більш того, особи, які відбувають покарання у виправних колоніях, із нарахованого їм заробітку, пенсій та іншого доходу відшкодовують вартість харчування, одягу, взуття, білизни, комунально-побутових та інших наданих послуг; з осіб, які ж не працюють, вона утримується з коштів, що є на їхніх особових рахунках. У разі відсутності в засудженого коштів на особовому рахунку виправна колонія має право пред'явити йому позов через суд (ст. 121 КВК України).

Описаний поділ спеціальних прав на залишкові та додаткові є досить розмитим і умовним. Він здійснений на підставі критерію наявності зв'язку із тим чи іншим правом, що входить до загального правового статусу громадян. Якщо такий зв'язок прослідковується, то це залишкове право, якщо ж ні, то це право додаткове. Однак більш детальний аналіз чинного законодавства та зміст закріплених у ньому загальногромадянських прав дає можливість ідентифікувати окремі правомочності, що складають зміст додаткових прав, хоча, можливо, й в урізаному або іншим чином видозміненому вигляді. Тому кожне додаткове право можна розглядати як свого роду залишкове, однак різниця між ними полягає в наявності великої змістової різниці між такими правами та правами вільних громадян, із якими ми їх співвідносимо при необхідності визначення їхнього походження від останніх. Розмір цієї величини, необхідний для віднесення спеціального права до додаткового, залишається умовним, адже визначити його точно є неможливим. Напевно, саме це стало причиною розходження поглядів науковців на можливість визнання певних спеціальних прав залишковими.

Отже, стосовно спеціальних суб'єктивних прав, якими користуються лише засуджені, відповідь на питання про те, чи вважати їх обмеженнями прав, залежить від типу правового регулювання, який ми визнаємо у кримінально-виконавчому праві. Додаткове право, тобто таке, що не знаходить прототипу в правах, які відносяться до загального правового статусу, ніколи не можна вважати обмеженням.

Водночас специфічні права навіть у разі, якщо вони додають можливостей, яких раніше не було у правовому статусі засудженого, слід визнавати обмеженнями.

Суб'єктивне право як залишкове право може закріплюватися у законодавстві безпосередньо, виходячи із закріплення одного лише окремого суб'єктивного права, як залишкове суб'єктивне право, але пов'язане із заборонаю вчинення певних дій, а також за певних умов взагалі без безпосереднього відображення.

Інша справа щодо обов'язку як форми обмеження права, адже будь-яке встановлення обов'язку, який накладається на особу внаслідок володіння спеціальним правовим статусом, є правовим обмеженням. Встановлення обов'язку завжди обмежує те або інше суб'єктивне право засудженого.

Список літератури: 1. Гегель Г. Философия права / Г. Гегель. – М. : Мысль, 1990. – 524 с. 2. Красовська В. Г. Діалектична єдність правових стимулів та обмежень / В. Г. Красовська // Часопис Київського ун-ту права. – 2008. – № 1. – С. 49 – 53. 3. Беляев А. А. Правовое положение осужденных к лишению свободы / А. А. Беляев. – Горький, Горьк. высш. шк.. МВД СССР, 1976. – 120 с. 4. Човган В. О. Заборона як форма правообмежень засуджених / В. О. Човган // Від громадянського суспільства – до правової держави : тези VIII Міжнар. наук. Internet-конференції студ. та мол. вчених. – Х. : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2013 / [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www-jurfak.univer.kharkov.ua/naukghittia/newest.Pdf>. 5. Матузов Н. И. О сущности, содержании и структуре юридической обязанности / Н. И. Матузов, Б. М. Семенко //

Вопросы теории государства и права. – Саратов, 1983. – С. 58 – 72. **6.** Самощенко И. С. Ответственность по советскому законодательству / И. С. Самощенко, М. Х. Фарушкин – М., 1971. – 239 с. **7.** Селиверстов В. И. Теоретические проблемы правового положения лиц, отбывающих наказание / В. И. Селиверстов. – М.: Акад. МВД РФ, 1992. – 151 с. **8.** Ткачевский Ю. М. Советское исправительно-трудовое право / Ю. М. Ткачевский. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1971. – 232 с. **9.** Ефимов М. А. Основы советского исправительно-трудового права / М. А. Ефимов. – Свердловск, 1963. – 159 с. **10.** Ширвинд Е. Г. Советское исправительно-трудовое право / Е. Г. Ширвинд, Б. С. Утевский. – Госюриздат, 1957. – 244 с. **11.** Осауленко О. І. Правовий статус громадянина України, який відбуває покарання / О. І. Осауленко // Науковий вісник Української академії внутрішніх справ: науково-теоретичний журнал. – 1997. – № 1. – С. 93 – 97. **12.** Беляев Н. А. Советское исправительно-трудовое право / Н. А. Беляев, В. С. Прохоров. –Л.: Изд-во Ленинградского ун-та, 1989. – 294 с. **13.** Малинин В. Б. Уголовно-исполнительное право : учебник / В. Б. Малинин, Л. Б. Смирнов. – СПб.: ЛГУ им. А. С. Пушкина, 2009. – 324 с. **14.** Гончар Л. Ф. Философия : учеб. пособ. – М.: МГИУ, 2008. – 350 с. **15.** Михлин А. С. Уголовно-исполнительное право : краткое пособие и основные нормативные правовые акты / Сост. алф.-предм. указ. В. А. Казакова. – М.: ЗАО Юстицинформ, 2008. – 384 с.

СПЕЦИФИЧЕСКИЕ ПРАВА ОСУЖДЕННЫХ И ИХ ОБЯЗАННОСТИ КАК ФОРМЫ ПРАВООГРАНИЧЕНИЙ

Човган В. А.

В статье анализируются такие формы ограничений прав осужденных, как обязанность и специфическое субъективное право. Приведены примеры, как эти формы ограничений могут проявляться в законодательстве. Показано, что обязанность всегда является ограничением прав осужденных. Рассмотрены случаи, в которых специфическое субъективное право может быть формой ограничения права осужденного.

Ключевые слова: ограничение прав осужденных, правоограничения, осужденные, пенитенциарная служба, исполнения наказаний, уголовно-исполнительная система, права осужденных.

SPECIFIC PRISONERS' RIGHTS AND THEIR OBLIGATIONS AS FORMS OF HUMAN RIGHTS RESTRICTIONS

Chovgan V. O.

This article examines such forms of restrictions on rights of prisoners as an obligation and a specific subjective right. Examples of how these forms of restrictions may appear in legislation are disclosed. It is shown that obligations of prisoners should be always considered as restriction of prisoners' rights. The cases in which a specific right can be recognized as a form of restriction on rights of prisoners are described.

Key words: prisoners' rights restrictions, prisoners, inmates, penitentiary service, penitentiary system, rights of prisoners.

Надійшла до редакції 24.02.2014 р.